

A pszichológia tudományának szerepe, feladatai a rendészeti felsőoktatásban¹

GAZSÓ Magdolna²

A felsőoktatás minden ágában jelentkező probléma, hogy a tudományos kutatás legújabb eredményei miként építhetők be az oktatásba. Igaz ez a rendészeti pszichológia és a rendészeti felsőoktatás kapcsolatrendszerére is. A feladat kettős. Egyfelől meg kell találni azokat az oktatási módszereket, amelyekkel ki lehet alakítani a megfelelő szakmai személyiséget, biztosítani lehet az állomány megtartását, valamint a dinamikus biztonság feltételeit. Ezzel összefüggésben új, kreatív módszerekre van szükség a rendészeti felsőoktatásban, amelyek az oktatásba belépő generáció igényeit és lehetőségeit összhangba hozzák a megszerzendő információ mennyiségével és minőségével egyaránt.

Kulcsszavak: rendészeti pszichológia, paradigmaváltás, rendészeti felsőoktatás, dinamikus biztonság, állománymegtartás, szakmai személyiség, kreatív tanulási program

Bevezetés

A tudományos élet fejlődése, amint arra Thomas Kuhn rámutatott korszakalkotó könyvében,³ nem lineáris. Sokkal inkább azt láthatjuk csaknem minden szakterületet szemlélve, hogy az ismeretek felhalmozódásában egy-egy nyugalmi periódus után robbanásszerű áttörés következik be. Ezt követően a korábbi paradigma, a korábbi tudományos mintázatok összessége használhatatlanná válik, s az életet az új ismereteken alapuló új mintázat alapján érdemes megszervezni.⁴ Ez utóbbi folyamat, amelyet paradigmaváltásnak szokás nevezni, azonban már csak a dolog természeténél fogva is tele

¹ Jelen írás anyaga szóbeli előadásként hangzott el a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a Büntetés-végrehajtási Szervezet Tudományos Tanácsa *Tudományos eredmények hasznosulása a büntetés-végrehajtási szervezetben* címmel 2023. november 23-án rendezett online konferenciáján. A szövegen csak apróbb változtatásokat végeztünk arra való tekintettel, hogy a szóbeli előadás stílusa ne legyen zavaró az írott változatban.

² Bv. őrnagy, mesteroktató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanácsék, e-mail: gazso.magdolna@uni-nke.hu

³ KUHN 2000.

⁴ Az emberi történelem számos ilyen paradigmaváltást ismer. Egyetlen példaként érdemes arra gondolnunk, mekkora változást jelenthetett az új kőkorszak folyamán a vadászó-halászó-gyűjtőgető életmódról áttérni a növénytermesztésre és az állattenyésztésre.

van olykor igen nagy nehézségekkel.⁵ Amikor pedig egy ilyen paradigmaváltás eléri a felsőoktatást, akkor természetesen további problémák merülnek fel – elegendő, ha itt és most csak a Z generáció problematikájára utalunk.⁶

Ha e tény a rendvédelem⁷ összefüggésében szemléljük, akkor nyomban alapvető problémával találjuk szembe magunkat. Minden szervezetnek,⁸ legyen szó a közélet bármely szegmenséről, feltétlenül szüksége van egyfajta állandóságra.⁹ A szervezet tagjainak tisztában kell lenniük azzal, hogy hol a helyük, mi a szerepük, mik a lehetőségeik, és hol húzódnak a korlátjaik az adott szervezeti egységen belül. A rendészet világában, s ez a tényező is rendkívül fontos, a hierarchiának elengedhetetlenül fontos szerepe van. A rendszer csak akkor működhet megfelelően, ha saját felépítésének jellegzetességei valamennyi résztvevő számára ismertek s elfogadottak is egyben. Ez a fajta kiszámíthatóság és állandóság ugyanakkor másik nézőpontból tekintve akár merevségnek is tűnhet, ez pedig jelen kérdésfelvetésünk szempontjából kulcsfontosságúnak bizonyulhat.¹⁰ Mert az új kutatási ismeretek átvételének ténye és sebessége többek közt attól is függ, mennyire flexibilis a befogadó szervezet. A jelen előadásunk címében megjelölt folyamat tehát két, alapvető nehézséggel kénytelen szembenézni.

Engedjék meg, hogy a helyzetet saját szakterületemből kiindulva szemléltessem! A büntetés-végrehajtás szervezetében a fogva tartott személyek speciális csoport tagjaiként¹¹ igen bonyolult élethelyzetben vannak.¹² Ugyanakkor őket is megilleti – többek közt – a lelki egészséghez való jog.¹³ Pszichikai terhelésük állandó feloldozásra készíti őket. De talán akkor sem tévedünk nagyot, ha úgy gondoljuk,

⁵ Ahogyan erre Csígyó Katalin is rámutat tanulmányában (*Az önmagáról gondoskodó ember – mentális egészség az automatizált ellátások korában*), amelyben a mesterséges intelligenciának a pszichoterápiában betöltött esetleges szerepét vizsgálja. Lásd KAPITÁNY-FÖVÉNY 2023: 268–280.

⁶ Szőke-Milinte Enikő a közelmúltban alapos tanulmányt (*A Z generáció megismerése – megismerés a Z generációban*) szentelt a kérdésnek. Lásd KAPOSI – SZŐKE-MILINTE 2019: 130–144.

⁷ A rendvédelem büntetés-végrehajtási ágazatának szociológiai megközelítésű leírását adja, különös tekintettel a szociológiában használatos anómiaelméletekre: ANDORKA 2001: 523–526. Ugyanezt a problémakört a pszichológia irányában is lépéseket téve vázolja GIDDENS 2000: 140–152. Meggyőződésünk, hogy ezek az elemzések a rendvédelem egyéb ágazatai számára is igen hasznos elemeket tartalmaznak.

⁸ A szervezet szociológiai fogalmához első megközelítésben lásd ANDORKA 2001: 407–408. A fogalom igen rövid, de találó meghatározását lásd GIDDENS 2000: 692.

⁹ A szervezetek nem önmagukban állnak, a modern nyugati társadalomban pedig különösen sok erő hat rájuk. E helyzet tömör leírását adja GIDDENS 2000: 294–297.

¹⁰ A szervezetek és a felügyelet, valamint a fegyelem összefüggéseinek alaposabb vizsgálata nem tárgya jelen írásunknak. A büntetés-végrehajtás mint szervezet szempontjából e körülmény azonban igen fontos. Ezért további alaposabb tájékozódásra ajánljuk GIDDENS 2000: 298–301.

¹¹ A csoportok észlelése mint első lépés igen komoly szakirodalommal rendelkezik a szociálpszichológiai kutatásban. Első megközelítésként lásd SMITH–MACKIE–CLAYPOOL 2022: 213–219. A fogvatartottak életének alapvető kontextusa, hogy egy csoport tagjaiként határozzák meg őket, s talán ők is így határozzák meg önmagukat.

¹² Az élethelyzet speciális jellegének ismertetőjegyei közül e helyütt talán elegendő a konfliktusos jellegre, a kényszerközösség indukálta sajátosságokra, valamint az agresszió jelenlétének tényére utalnunk. Erről bőveges további szakirodalommal lásd SMITH–MACKIE–CLAYPOOL 2022: 651–706.

¹³ Erről egyértelműen rendelkezik az Alaptörvény XX. cikkelye: „(1) Mindenkinnek joga van a testi és lelki egészséghez. (2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”

hogy ez a kétségtelenül kiélezett szituáció a szervezet hivatásos tagjait sem hagyja érintetlenül.¹⁴ A probléma megoldása során számos tudományterület eredményeit fel lehet használni, e tudományterületek közé tartozik a lélektan is. Hogy jobban megvilágítsuk mondandónkat, talán érdemes néhány pillanatra elidőzni egy gondolatkísérletnél. A hazai büntetés-végrehajtásban nagyjából hét évtizedes múltra tekint vissza, hogy a rendszer pszichológusokat alkalmaz.¹⁵ Ha összehasonlítjuk azt a tudományos hátteret, amely a pszichológus kollégák rendelkezésére állt, mondjuk, a hetvenes-nyolcvanas években és ma – nos, azt hiszem, mindannyian jól el tudjuk képzelni, milyen hatalmas ívű és milyen szédítő sebességű fejlődés zajlott le a pszichológia tudományán belül, s ez milyen mértékben változtatta meg, bővítette ki a használható eszközök egyébként is hatalmas táráát. A legnagyobb jó szándék mellett sem lehetséges arra gondolnunk, hogy a tudomány fejlődése nem hatolt be számos ponton a büntetés-végrehajtásban dolgozó pszichológusok mindennapi gyakorlatába. Ám természetesen ugyanezt elmondhatjuk a rendészet bármely ágáról, hiszen nem a büntetés-végrehajtás az egyetlen terület, ahol a rendszer pszichológusokat alkalmaz. Változó tudomány, változó ismeretanyag, változó gyakorlati követelmények és változó gyakorlatok az oktatásban – aligha lehet e négy közül bármelyiket is kiemelnünk, anélkül, hogy ne veszítene élességéből a kialakított kép.

Ám amikor egy-egy tudományterületen áttörést érnek el, akkor, ahogyan már említettük – megint csak Thomas Kuhn terminusával élve –, paradigmaváltás történik. Ez magában a tudományban sem egyszerű folyamat, de könnyű elképzelni, hogy miként lehet az új mintázat hatékony elemeit átültetni egy szervezet napi gyakorlatába. Hiszen az új eredmények ugyan csábítanak a felhasználásra, de a dolog természetéből fakadóan még nincs mögöttük kellő számú olyan eset, amikor bizonyíthatóan jól működtek. Az új eredmények átültetése mindig időbe telik, ezt az időt pedig kár volna elfecsérelt időnek tekinteni. Magunk sokkal inkább esélyt látunk itt arra, hogy mintegy az élet validálja a tudományos eredményeket, amelyek azután segíthetnek abban, hogy az adott szervezet, s ez alól a büntetés-végrehajtási szervezet, de egyetlen más rendvédelmi szervezet sem lehet kivétel, adekvát módon képes legyen átültetni azokat saját oktatási rendszerébe, napi operatív rutinjába. És ezen a ponton, ha csak röviden is, de utalnunk kell a pszichológia tudományán belül arra a félreismerhetetlen tendenciára, amellyel a diszciplína a reáلتudományok felé látszik közelíteni. Elegendő itt és most csak a vizsgálati módszerek és a statisztika gyorsan fejlődő kapcsolatrendszerére gondolnunk, amelynek során matematikai modelleket használnak bizonyos mérőeszközök validálására – és még sorolhatnánk a hasonló jelenségeket.¹⁶

¹⁴ Talán érdemes megjegyeznünk, hogy emberi viszonylatban a jelenség első leírását 1945-ben egy magyar származású pszichológus, René Árpád Spitz adta.

¹⁵ A börtönpszichológia magyarországi és közép-európai kezdetei összefüggenek a pszichológia mint tudomány megítélésével a rendszerváltás előtt. Tömör összefoglalást ad e korszakról: BOROS-CSETNEKY 2000: 20–30.

¹⁶ A pszichológiai kutatás matematika felé közelítő módszereinek leglátványosabb terepe a validálás problematikája. Erről remek összefoglalást ad: SMITH-MACKIE-CLAYPOOL 2022: 72–90.

Most pedig elérkeztünk az oktatás, a rendészeti felsőoktatás kérdéseinek és válaszainak szűkebb mezejére. Elsőként szeretném megemlíteni azt a megkerülhetetlen ténytet, hogy a napjaink rendészeti felsőoktatásában elvart és realizálódó irányvonal az innováció mentén szerveződik. Az új oktatási koncepció alapjainak három tartópillére van, amelyek azt biztosítják, hogy a rendészeti szakemberek merőben újszerű oktatási rendszerrel találkozzanak. A képzést meghatározó három kulcsfogalom az élményalapúság¹⁷, a hallgatói projektmunka¹⁸ és a gyakorlatorientáltság¹⁹. E kérdésre később még bővebben visszatérünk a Kreatív Tanulás Program ismertetésével.

A tágabb kontextust magunk mögött hagyva rátérek a pszichológia tudományának rendészeti felsőoktatásban való sokszínű megjelenési formáira. Mint tudjuk, az összes rendvédelmi szerv képviselteti magát a tisztii képzésben, ez azért érdekes témánk szempontjából, mert többek között ez eredményezi a pszichológia tudományának sokrétű oktatásba történő teljes jogú integrálását.

A rendészeti felsőoktatás szakok és szakirányok szempontjából igen színes és széles palettát mutat, a teljesség igénye nélkül említek néhányat, amelyek elsősre egészen különbözönek is tűnhetnek, azonban a közös bennük az, hogy a pszichológia alapkérdését, az emberismeretet és az ehhez kapcsolódó egyéb lélektani aspektusokat nem tudják megkerülni. A pszichológia tudománya éppúgy hasznosul a bűnügyi hírszerzők, a gazdasági nyomozók, a migrációs szakirányon tanulók munkájában, ahogy a büntetés-végrehajtási vagy a közrendvédelmi szakirány hallgatói tanulmányaiban.

Érdemes megemlíteni, hogy a rendészeti tevékenységgel kapcsolatos pszichológiai tudományok többféleképpen oszthatók fel. A Haller József szerkesztésében megjelent munka²⁰ azt az elméletet veszi alapul,²¹ amely szerint van törvényszéki, rendészeti, kriminál- és börtönpszichológia:

- *A törvényszéki pszichológia* a jog és a pszichológia határvonalán képvisel olyan témákat, amelyek többek között az elkövető mentális egészségét, a tanúk megbízhatóságát, a meghallgatás lélektanát érintő kérdésekkel foglalkoznak. Ha minderről eszükbe jut az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet, akkor az nem a véletlen műve. Mondanom sem kell, hogy az ott szolgálatot teljesítő tisztii állománytól mindenképpen elvárható a minimális tájékozottság a kriminálpszichiátriai és -pszichológiai ismeretanyagot illetően.

¹⁷ Az élményalapúság tekintetében jól használható DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023: 192–219, hiszen az esettanulmányokra épülő oktatási forma a valós élményhez közelíti a hallgatókat. Meggyőződésünk, hogy e módszer az intézetek látogatásával egybekötve még hatékonyabban működhet.

¹⁸ A kooperatív tanulási módszer bizonyos értelemben a projekthez kapcsolt csoportmunka továbbfejlesztett változatának is felfogható, ám fontos látni, hogy nem azonos azzal. A distinkcióhoz számos gyakorlati ötlettel és bőséges bibliográfiai utalásokkal lásd DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023: 177–189.

¹⁹ A gyakorlatorientáltság oktatásának egyik legjobb útját, az esettanulmányt ajánlja DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023: 192–219. E rész külön előnye, hogy a részletekbe menően, az óratervezés szintjéig lemenően segíti az oktatót a módszerrel való első ismerkedésben.

²⁰ HALLER 2020.

²¹ WEINER–OTTO 2013: 4. A forenzikus pszichológia kifejezést is használhatjuk azon pszichológiai tudományokra, amelyek a rendészeti tevékenységgel kapcsolatosak.

- A *rendészeti pszichológia* két lényeges területre fókuszál, a nyomozati pszichológiára és a profilalkotásra.
- A *kriminálpszichológia* a bűnelkövetők szándékainak, gondolatainak és viselkedésének tudománya.²²
- A *korrekciós vagy börtönpszichológia* pedig olyan alkalmazott lélektan, amely a börtönrendszer komplex tevékenységének pszichológiai kérdéseivel foglalkozik; a fogvatartottak személyiségével, a börtönkörnyezettel és az állomány pszichológiai kérdéseivel.²³

Tudomány, gyakorlat, oktatás

A továbbiakban annak tárgyalására kívánok szorítkozni, hogy a börtönpszichológia miként jelenik meg a rendészeti felsőoktatásban. Alkalmazott lélektanról beszélünk, vagyis arról, hogy a tudományos eredményeket hogyan illesztjük a gyakorlati tapasztalatokhoz és viszont, és mindebből mit és milyen módszertannal adunk át oktatási keretek között azoknak, akik nem pszichológusok lesznek, ugyanakkor szükségszerűen rendelkezniük kell releváns pszichológiai ismeretekkel és kompetenciákkal.

Vajon témánk szempontjából mit nevezhetünk releváns pszichológiai ismeretnek és kompetenciának – merül fel a kérdés jogosan. Úgy vélem, hogy a rendészeti felsőoktatás keretei között maradván két lényegi dimenzióban érdemes ezt végiggondolni. Az egyik a dinamikus biztonság, a másik az állománymegtartás fogalmi körébe tartozik.

Dinamikus biztonság, állománymegtartás, szakmai személyiség

A büntetés-végrehajtás szempontjából kiemelten fontos kérdés a biztonság, annak statikus és dinamikus formája egyaránt. A technikai vívmányok egész soráról mondhatjuk, hogy utat talált az intézetek statikus védelmi rendszerébe. Egyetlen – triviális, ám szemléletes – példaként gondoljunk csak arra, hogy az elektronikus távfelügyelet a múlt század közepén elképzelhetetlen lett volna! Hogy most napi gyakorlat, az végső soron a tudományban gyökerező technikai fejlődés eredménye. De ha ezt a szintet túlhaladva az okosbörtönprojektre tekintünk, akkor azt látjuk, hogy a technikai fejlődés rohamléptekben halad előre, s ez adott esetben jelentős mértékben befolyásolhatja majd a büntetés-végrehajtás rendszerének működését.

A rendészeti felsőoktatásban a büntetés-végrehajtási pszichológia egyik fókuszpontja a dinamikus biztonság tárgykörét érinti, számtalan aspektusból megköze-

²² KOC SIS 2009: 7; valamint HALLER 2020: 9–12.

²³ BOROS–CSETNEKY 2000: 16; valamint HALLER 2020: 9–12.

lítve azt. A témát akkor látjuk helyesen, ha elfogadjuk azt az alapvetést, hogy a dinamikus biztonság az interakció terepén zajlik, és a szubjektivitás nagy szerephez jut benne. Egyelőre úgy látjuk, hogy az okosmódszerek a személyközi kapcsolat-tartásban nem képesek pótolni a személyes jelenlétet, amely kiterjedhet a másik minden szándékos vagy akaratlan rezdülésére is. Dőreség volna azt állítani, hogy ez nem változhat a jövőben, de e pillanatban senki sem tudja megmondani, hogy milyen sebességgel, és főleg pontosan milyen irányban fejlődik például a mesterséges intelligencia kutatása.²⁴

A dinamikus biztonság pszichológiai vonatkozásainak megértése, elsajátítása biztosítja a hallgatók számára azt, hogy tudatosság és kontrolláltság jellemezze munkájukat a fogvatartottakkal zajló interakciókban. Ennek érdekében természetesen nagy hangsúlyt fektetünk a szemléletformálásra, amelynek lényegi eleme, hogy az állomány tagjainak törekedniük kell a személyes példamutatásra és a reintegrációs célok szem előtt tartására. Kiemelt szerepet kap a dinamikus biztonság hatékony és eredményes fenntartásához szükséges kompetenciák fejlesztése. Idekapcsolódik a „szakmai személyiség” fogalma,²⁵ amely ugyan a segítő hivatás terminusa, de én személy szerint nagyon hasznosnak találom adaptálását a büntetés-végrehajtási pszichológia tematikájába. Mégpedig kettős célzattal. Az egyik, hogy ez a konkrét szinten is jól megragadható fogalom segíthet a hallgatóknak a szakmai szerep tisztázásában, formálásában, a személyestől való differenciálásában, ami azért elengedhetetlenül fontos a fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozók számára, mert ezen keresztül nyilvánulhat meg leginkább a tudatosság és a kontrolláltság. E tényezőknek feltétlenül jelen kell lenniük a napi operatív munkában. Hogy ez egyre inkább így lesz, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a kreditalapú, progresszív rezsimszisztem bevezetése. Hiszen minden eddiginél nagyobb szükség lesz arra, hogy a fogvatartottakat értsük, ismerjük, és felismerjük a különböző helyzetekben rejlő, a reintegráció irányába mutató lehetőségeket.

Ezzel meg is érkezünk a rendészeti felsőoktatás, azon belül a büntetés-végrehajtási pszichológia másik fókuszpontjához: az állománymegtartás témájához. Ugyanis ímént bevezetett fogalmam, a „szakmai személyiség” e téren is hasznosnak bizonyul.

Ebben a körben felesleges hangsúlyoznunk, hogy a hivatásos állomány tagjai rendkívül nehéz munkát végeznek. Naponta, szinte minden percben találkoznak a fogvatartottakkal, s kár volna tagadnunk, hogy ezek a találkozások távolról sem mindig harmonikusak. Az állomány tagjai speciális környezetben végzik munkájukat és speciális döntési helyzetek egész sorozatával találkoznak, szinte szüntelenül, s ez nyilvánvalóan igen megterhelő számukra. Épp ezért rendkívül fontosnak

²⁴ Lásd ehhez alapvetően Csigó Katalin tanulmányát: KAPITÁNY-FÖVÉNY 2023: 268–280.

²⁵ A segítő szakma professzionalizálódási folyamatának kulcseleme a szakmai személyiség kialakulása. A fogalom eredete Gordon W. Allport humanisztikus szociológus, szociálpszichológus nevéhez fűződik, azonban a hazai szakirodalomba hivatásszemélyiségként Bagdy Emőke vezette be: BAGDY 1996: 33–39.

tartom a stresszbetegségek,²⁶ a kiégés²⁷ prevenció megközelítésének felsőoktatásba történő integrálását. A szakmai személyiség fogalmának beemelése az oktatásba megfelelő adaptálás mellett segít a hallgatók edukálásában, felkészítésében, mondhatnám úgy is, felvértezésében. Bevezetésének indokoltságát elsősorban az adja, hogy általa jól körülhatárolhatóvá válnak a szerepek, különösen a szakmai szerep. Minél inkább tisztában van az adott állománytag azzal, hogy hol húzódnak szakmai és személyes terének határai, annál valószínűbb, hogy a helyzethez mérten adekvátan és az éppen szükséges és elégséges mértékű és minőségű érzelmi-indulati reakcióval válaszol az őt ért stresszhatásokra. Feltételezhetjük, hogy mindez együtt jár adaptív megküzdési stratégiák ismeretével és gyakorlati alkalmazásukkal.

A leendő tisztek edukációja tárgyi ismeretek elsajátítását éppúgy magában foglalja (mentális egészség, stressz, kiégés, börtönártalmak stb.), mint a korábban már említett élményalapú oktatás realizálódásaként a saját élményű tréningek nyújtotta tapasztalati tanulást. Természetesen mindezek megvalósulásához a büntetés-végrehajtási tanszéken folyó pszichológiai oktatáson túl kapcsolódnak a magatartástudományi és kriminálpszichológiai tanszék releváns tárgyai is, mint például: pedagógiai ismeretek, rendészeti kommunikáció, szervezeti kommunikáció, kriminálpszichológia stb.

A Kreatív Tanulás Program²⁸

Utolsó elemként szeretnék rátérni arra a kérdéskörre, hogy az élet egyéb területein lezajlott paradigmaváltások milyen kihívások elé állítják a rendészeti felsőoktatást. Rövid áttekintésünket talán érdemes onnan elkezdennünk, hogy megemlítjük: hallgatóságunk tagjai az úgynevezett Z generációból kerülnek ki. Mára tekintélyes méretű pedagógiai szakirodalom foglalkozik e generáció tanulási, megismerési szokásaival, sőt újabban olyan munkák is napvilágot láttak, amelyek speciálisan a rendészet egy-egy kérdéskörének összefüggésében vizsgálják a témát.²⁹ Örömről szolgálhat, hogy ezek az új kutatási eredmények, amelyek egyébként mind-mind a közelgő paradigmaváltás előjeleiként értelmezhetők, a rendészeti felsőoktatás képzési rendszerét

²⁶ A szomatizáció kialakulásának oki hátterében sok tényező jelenléte feltételezhető, a nem elégséges szabályozási képesség az egyik fontos eleme, amelynek pszichológiai, szociális és biológiai faktorai egyaránt azonosíthatók. Lásd ehhez alapvetően Kökönyei Gyöngyi tanulmányát: URBÁN et al. 2012: 13–17. A stressz fogalmához első megközelítésben lásd BLANZ–HEINRICH–LORENZ 2002: 404–407; valamint SILLAMY 1997: 240; illetve FRÖHLICH 1996: 340–342.

²⁷ A *burn-out* szindróma, vagyis a kiégés fogalma esetében talán nem túlzás azt állítani, hogy mára már hétköznapi szóhasználatunk részét képezi. Vélhetően nem mindig ugyanazzal a tartalmi megalapozottsággal alkalmazzuk, ugyanakkor erős jelzésértékkel bír ezen kifejezés élőnyelvi beágyazottsága. A kiégés ciklikus természetű, komplex jelenség, amely eredendően speciális munkahelyi ártalomként definiálható, és amely a tartós érzelmi megterhelés következtében fizikai, mentális, emocionális kimerülést idéz elő. Ezen jelenség legfontosabb pszichológiai eleme az elidegenedés, a reménytelenség és az inkompetencia érzése, valamint a negatív attitűdök, amelyek áthatják az egyén önmagával, munkájával és másokkal való viszonyát.

²⁸ Lásd erről legújabban DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023.

²⁹ Példaként említjük: STOHL 2021; illetve KAPOSÍ – SZŐKE–MILINTE 2019: 132–134.

sem hagyták érintetlenül. Ez nem is csoda, hiszen a modern kontinentális egyetem herderi alapeszméjének mindig is része volt az a gondolat, amely a tudomány fejlődését és az egyetemi oktatást a lehető legszorosabb egységben kívánta szemlélni.

Az egyetem feladata az, hogy azt a beérkező hallgatói generációt oktassa, amelyiket éppen neki rendelt a történelem. Ma már világosan látszik, hogy a Z generáció oktatásában már a tíz-tizenöt évvel ezelőtt még jól működő oktatási módszereket sem lehet eredményesen alkalmazni.³⁰ A Z generáció egyre kevésbé képes a monotoniatűrésre és egyre inkább hajlamos arra, hogy az információkat a lehető leggyorsabban szerezzze meg. E jelenséget szemlélteti egy közelmúltbeli tapasztalatom, amely tréninghelyzetben lepett meg, a maga direkt és egyértelmű jelenlétével. A szóban forgó gyakorlat³¹ lényege, hogy csekély számú támpont alapján kell a résztvevőknek felismerniük, és helyesen alkalmazniuk a szabályokat, miközben meghatározott mozgásos tevékenységeket kell végezniük. A sikeres megoldáshoz általában nem vezet gyors és könnyű út – sok esetben 30-40 percet is igénybe vehet –, megfelelő minőségű figyelemre, frusztrációtűrésre, kitartásra, késleltetni tudásra, együttműködésre és kellő mennyiségű gyakorlásra van szükség. Visszatérve a történetekre az említett alkalommal csupán néhány perce zajlott a gyakorlat, amikor az egyik hallgató felkiáltott: „megvan!” Hogy hogyan találta meg a megoldást? Megkereste a világhálón a telefonja segítségével. Ez elég árulkodó a frusztrációtűrési és a késleltetni tudás szempontjából. És ha mindez nem volna elég, akkor még itt van a *multitasking* mint működési mód, amelyhez ennek a generációnak különösen erős affinitása van, és amely az otthoni, elmélyült tanulás és a frontális oktatás szempontjából, illetve – amint a fentiek példázzák – akár tréninghelyzetben is nagy kihívást jelenthet.

A rendészeti felsőoktatás, reagálva a nehézségekre, stratégiai célként fogalmazta meg azon pedagógiai, módszertani fordulat megvalósítását, amely alapján az oktatás fókuszába a hallgatói képességek hatékony fejlesztése és értékelése, az egyéni tanulási utak mentorálása és a személyességen alapuló szakmai közösségek művelése kerül.³² A program fontosságát jól jelzi, hogy az e pillanatban az Intézményfejlesztési Terv részét képezi. A stratégiai fordulat megvalósítása hatalmas mennyiségű munkát igényel, s ezek közül – az idő rövidege miatt – csak a legfontosabbakat szeretném röviden megemlíteni.

Elkerülhetetlen a hagyományos oktatási alapelvek felülvizsgálata – nem mindentől való eltérésük, de alapos felülvizsgálatuk. Ennek eredményeit rögzíteni kell a megfelelő oktatási tervezési dokumentumokban, de meg kell jelenniük az egyes tanegységek tartalmi és módszertani kereteinek, rendszerének és kapcsolódásainak újragondolásában is. A nagy létszámú tömeges előadások túlsúlyát e program csökkenteni kívánja, nagyobb teret biztosítva a kis csoportokban lebonyolított, kreatív

³⁰ Lásd ehhez DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023: 8.

³¹ A *Keresztből egyenesbe* című gyakorlat elején négy különböző megállapítást ismertetünk (keresztből keresztbe, keresztből egyenesbe, egyenesből egyenesbe, egyenesből keresztbe). A résztvevőknek ezt követően egy labdát kell egymásnak átadniuk olyan módon, hogy az megfeleljen a gyakorlat kezdetén ismertetett megállapításoknak.

³² A DOMOKOS–KORPICS–MÉHES 2023 munkának, amely a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Intézményfejlesztési Tervének elvárásain alapul, éppen ez a fókuszpontja.

hozzáállást igénylő kurzusok számára. Támogató tanulási környezet kialakítására van szükség, miközben természetesen bizonyos ismeretek elsajátításának következetes és szigorú számonkérésétől sem szabad eltekinteni. A felsőoktatás jellegéből fakadóan a tanulási folyamatban igen fontos szerep jut az otthon végzett, egyéni tanuláshoz. Ezt a Z generáció tagjai számára különösen is támogatni érdemes az egyéni tanulási utak mentorálásának és a személyességen alapuló szakmai közös-ségek kialakításának elősegítésével.

A módszertani fordulat természetesen nem képzelhető el úgy, ha csak a hallgatók problémáira fókuszálunk. Az ilyen fordulat csak akkor lehet eredményes, ha az oktatók közt is létre tud jönni. Nagy szükség van az oktatók oktatással összefüggő képességeinek fejlesztésére, az oktatói szerepek megújítására, valamint az oktatók tervezési gyakorlatának módszertani megújítására és gazdagítására is. Mivel a cél a minél felkészültebb fiatal tisztek képzése, nem tekinthetünk el az oktatók értékelési gyakorlatának megújításától és átalakításától sem. Az oktatási helyzet lényegéből fakadóan nem elegendő, ha az oktatói munkát kizárólag olyan mérőszámok alapján értékeljük, mint a megjelent publikációk száma és az MTMT-ben való feltűntetése. Ezek ugyan bizonyos értelemben objektív mérőszámokat eredményezhetnek, de az oktatási rendszernek csak az egyik felét fedik le. Feltétlenül szükséges működtetni az oktatói munka hallgatói véleményezésének rendszerét. Ez kellően motivált hallgatóság, garantált anonimitás esetén a tapasztalatok szerint igen fontos visszajelzést adhat arról, éppen hol áll adott szervezeti egység vagy adott oktató ebben a megújulási folyamatban. S ha már pszichológiáról beszélünk, természetesen kell tartanunk, hogy az ilyen fordulat számos súrlódással, nehezen kezelhető helyzetek sokaságával fog járni. Ezek olyan problémák, amelyeknek a megnyugtató rendezése során kulcsszerep juthat a pszichológusoknak.

Összefoglalásként nem mondhatunk mást, mint amit a görög filozófusok így fogalmaztak meg jó kétezer-ötszáz évvel ezelőtt: *panta rhei*, vagyis minden mozog. Mozog a tudomány, mozgunk mi is, mozdul a rendészeti oktatás, mert mozdulnia kell. Rajtunk is áll, hogy hogyan, mikor, és merre. Minden változik, s a rendvédelemben dolgozó valamennyi kollégának tudatosítania kell magában e változások tényét és jelentőségét. Mert csak így lehetséges, hogy a tudomány egyre növekvő számú új eredménye segíthesse a napi szinten végzett operatív munkát.

Felhasznált irodalom

- ALLPORT, Gordon W. (1961): *Pattern and Growth in Personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
 Online: https://ia601408.us.archive.org/30/items/in.ernet.dli.2015.199562/2015.199562.Pattern-And-Growth-In-Personality_text.pdf
- ANDORKA Rudolf (2001): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris.
- BAGDY Emőke (1996): Hivatás és személyiség. In BAGDY Emőke (szerk.): *A pedagógus hivatásszemélyisége*. Debrecen: KLTE Pszichológia Intézet, 33–39.

- BLANZ, Matthias – HEINRICH, Alexander – LORENZ, Patricia (2002): *Pszichológiai lexikon*. Budapest: Magyar Könyvklub.
- BOROS János – CSETNEKY László (2000): *Börtönpszichológia*. Budapest: Rejtjel.
- DOMOKOS Klaudia – KORPICS Márta – MÉHES Tamás (2023): *Módszertani kézikönyv a kreatív tanuláshoz*. Budapest: Ludovika.
- FRÖHLICH, Werner D. (1996): *Pszichológiai szótár*. Budapest: Springer Hungarica.
- GIDDENS, Anthony (2000): *Szociológia*. Budapest: Osiris.
- HALLER József szerk. (2020): *Rendészeti pszichológia I–III*. Budapest: Dialóg Campus.
- KAPITÁNY-FÖVÉNY Máté szerk. (2023): *Holnap. Hogyan őrizzük meg lelki egészségünket a gyorsan változó jövőben?* Budapest: HVG Könyvek.
- KAPOSI József – SZŐKE-MILINTE Enikő szerk. (2019): *Pedagógiai változások – a változás pedagógiája*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- KOCSIS, Richard N. (2009): *Applied Criminal Psychology: A Guide to Forensic Behavioral Sciences*. Springfield: Charles C. Thomas Publisher Ltd.
- KUHN, Thomas S. (2000): *A tudományos forradalmak szerkezete*. Budapest: Osiris.
- SILLAMY, Norbert (1997): *Pszichológiai lexikon*. Budapest: Corvina.
- SMITH, Eliot R. – MACKIE, Diane M. – CLAYPOOL, Heather M. (2022): *Szociálpszichológia*. Budapest: ELTE Eötvös.
- STOHL Róbert (2021): „Így neveld a sárkányodat!” – A Z generáció képzési és tanulási szokásairól. *Honvédségi Szemle: A Magyar Honvédség központi folyóirata*, 149(2), 116–127. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.2.9>
- URBÁN Róbert et al. (2012): *Az egészségpszichológia elmélete és alkalmazása II. Klinikai egészségpszichológia*. Budapest: ELTE Eötvös. Online: www.eltereader.hu/media/2020/12/Egeszsegpszichologia-II-1.pdf
- WEINER, Irving B. – OTTO, Randy K. (2013): *The Handbook of Forensic Psychology*. [H. n.]: Wiley. Online: <https://doi.org/10.1002/9781394260591>

ABSTRACT

The Role and Tasks of Psychology in Law Enforcement Higher Education

Magdolna GAZSÓ

A problem in all branches of higher education is how to incorporate the latest results of scientific research into education. This is also true for the relationship between law enforcement psychology and law enforcement higher education. The task is twofold. On the one hand, it is necessary to find the educational methods that can be used to develop the appropriate professional personality, to ensure staff retention, and the conditions for dynamic safety. In this context, new, creative methods are needed in law enforcement higher education, which aligns the needs and opportunities of the generation entering education with both the quantity and quality of the information to be acquired.

Keywords: *law enforcement psychology, paradigm shift, law enforcement higher education, dynamic security, staff retention, professional personality, creative learning program*